Marlena Dąbrowska
Karolina Lis
Akademia Wojsk Lądowych im. generała Tadeusza Kościuszki
we Wrocławiu
Naukowe Koło Edukacji i Promocji Bezpieczeństwa

Prewencja społeczna jako metoda zapobiegania sytuacjom kryzysowym

Social Prevention as a Method for Preventing Threats

Abstrakt
Pierwsza część niniejszego artykułu przedstawia znaczenie terminów „bezpieczeństwo" i „zagrożenia". Prezentuje również zarys teoretycznych aspektów edukacji na rzecz bezpieczeństwa. W dalszej kolejności pokrótce opisano system zarządzania kryzysowego, z uwzględnieniem zjawiska prewencji społecznej. Wyjaśniono czym owa prewencja społeczna jest i omówiono jej wpływ na poziom bezpieczeństwa. Wykorzystując dostępne źródła, ukazano możliwości jakimi dysponuje system bezpieczeństwa w celu podnoszenia świadomości i umiejętności społeczeństwa, związanych z radzeniem sobie w sytuacjach kryzysowych.
Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zagrożenia, prewencja, prewencja społeczna, zarządzanie kryzysowe, edukacja dla bezpieczeństwa

Abstract
The first part of this article presents the importance of the safety terms and threats. It also presents an outline of the theoretical aspects of education for safety. Next, the crisis management system is described briefly, taking into account the phenomenon of social prevention. The paper explains what social prevention is and describes its influence on the public safety. Using the available sources, the possibilities offered by the security system in order to raise the awareness and skills of the society related to dealing with dangerous situations, were shown.
Keywords: security, threats, prevention, social prevention, crisis management, education for safety

1. Wstęp

Zapewnienie bezpieczeństwa państwa nie należy wyłącznie do obowiązków organów państwowych. Zgodnie z ustawą zasadniczą „Rzeczypospolita Polska jest dobrem wspólnym obywateli”[1], co warunkuje konieczność angażowania wszystkich jednostek na rzecz bezpieczeństwa. „Odpowiedzialność za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa spoczywa w Polsce na wielu podmiotach. Można ją przypisać wszystkim organom administracji rządowej i samorządowej. (…) odpowiedzialność taką ponoszą również instytucje publiczne, organizacje i stowarzyszenia. Częścią odpowiedzialności (…) obciążone jest społeczeństwo – obywatele (…) funkcjonujący w różnego rodzaju grupach, wspólnotach, społecznościach oraz instytucjach”[2].

Działania prowadzone przez obywateli mogą przynieść pozytywny skutek tylko wtedy, kiedy będą zgodne z odgórnie przyjętymi założeniami, a ich wdrażanie przebiegać będzie według ustalonych planów działania. Biorąc pod uwagę powyższe, kluczową kwestią na drodze do zapewnienia bezpieczeństwa jest zapewnienie obywatelom dostępu do wiedzy i odpowiednich umiejętności, co przekłada się na ich świadomość dotyczącą zagrożeń i możliwości radzenia sobie z nimi. Ponadto powszechna edukacja na rzecz bezpieczeństwa powinna wpływać również na poczucie wspólnoty i odpowiedzialności za innych.

Pomiędzy całą ludzkością zachodzą liczne konotacje, o których istnieniu często nawet nie wie. Zachowanie poszczególnych jednostek, ich sposób myślenia i postawy, mogą rzutować na innych. Ludzie wpływają na funkcjonowanie państw, a te z kolei, przez wzgląd na wszechobecną globalizację, na cały świat. Nie możemy mówić o indywidualnych, całkowicie niezależnych bytach, tym bardziej, jeśli jest mowa o zachowaniu bezpieczeństwa. „O konieczności współdziałania w obszarze bezpieczeństwa (…) decyduje w sposób zasadniczy ciągle rosnący poziom zagrożeń, wywołujący potrzebę ciągłej kooperacji wielu podmiotów, które (…) posiadają możliwość wzajemnego wspierania się w przeciwdziałaniu tym zagrożeniom (…)”[3].

2. Relacje między bezpieczeństwem a zagrożeniami

Najbardziej ogólna definicja bezpieczeństwa, sprowadza się do przedstawienia go jako zjawiska stojącego w opozycji do zagrożenia. Bezpieczeństwo cechuje przede wszystkim „(…) stan niezagrożenia, spokój, pewność (…)”[4]. Bezpieczeństwo to zarówno stan, związany z poczuciem braku zagrożeń oraz jego faktyczną, obiektywną oceną, jak również

---

1 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 114 poz. 946) art. 1.

2 B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej,* WSA, Bielsko-Biała 2007, s. 21–22.

3 J. Prońko, *Reguły współpracy w systemie bezpieczeństwa powszechnego* [w:] B. Kogut (red.), *Współczesność oraz perspektywy krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, Tom 1, Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, AS PSP, Kraków 2014, s. 36.

4 M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, tom 1, Warszawa 1981, s. 147.

proces dążenia do owej stabilizacji oraz pewności przetrwania i szansy na rozwój. Poza określaniem bezpieczeństwa jako stan i proces, należy rozpatrywać je w postaci naczelnej potrzeby[5], bez której zapewnienia poszczególni ludzie, społeczeństwa czy państwa nie mogą prawidłowo funkcjonować.

W związku z tym, że niniejszy artykuł skupia się na działaniach prowadzonych na obszarze Polski, należy przedstawić definicję terminu „bezpieczeństwo narodowe". Posługując się *Słownikiem terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wydanego przez Akademię Obrony Narodowej, „bezpieczeństwo narodowe" można określić jako jedną z podstawowych dziedzin funkcjonowania państwa, która zmierza do zapewnienia możliwości przetrwania, rozwoju i swobody realizacji interesów narodowych w konkretnych warunkach bezpieczeństwa[6]. „Bezpieczeństwo narodowe jest często utożsamiane z bezpieczeństwem państwa, ponieważ wywodzi się z egzystencjalnych potrzeb ludzkich społeczności zorganizowanych w państwa. W tradycyjnym ujęciu kładzie się naciska na zewnętrzne zagrożenia, jednak równie ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego". Poza powszechnym ujęciem bezpieczeństwa narodowego, jako pierwotnej konieczności zapewnienia ochrony i obrony wartości i interesów narodowych[7], powinno być ono poszerzane o kwestie związane z polityką, kulturą i ekonomią[8]. Takie podejście do bezpieczeństwa, w którym z jednej strony zapewnia się bezpieczeństwo fizyczne (bezpieczeństwo militarne i publiczne), a z drugiej, równie dużo uwagi poświęca się stałemu procesowi budowania bezpieczeństwa społecznego, kulturowego czy ekonomicznego, stanowi pełną definicję, która powinna przyświecać wszelkim działaniom, zmierzającym do minimalizowania zagrożeń, które mogą spotkać poszczególnych obywateli oraz całe społeczności[9].

Posługując się stwierdzeniem Jarosława Prońko, zagrożenie to „sytuacja lub stan wywołujący w podmiocie poznającym strach, obawy, również osoba strach wywołująca"[10]. Zagrożenie może być również postrzegane jako sytuacja, która spowoduje powstanie stanu niebezpiecznego dla otoczenia[11]. Uwzględniając kryterium przedmiotowe, należy wyróżnić zagrożenia militarne i niemilitarne do których zaliczyć można np. zagrożenia ekonomiczne, zagrożenia ekologiczne czy zagrożenia kulturowe[12].

---

5 B. Wiśniewski, *System bezpieczeństwa…*, s. 37–38.

6 *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 17–18.

7 A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo, obrona narodowa i obronność* [w:] K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, WSA, Bielsko-Biała 2007, s. 46.

8 J. Kukułka i in. (red.), *Leksykon pokoju*, PWN, Warszawa 1987, s. 29.

9 T. Haduch i in. (red.), *Leksykon pojęć z zakresu wiedzy obywatelskiej dla żołnierzy*, DWiPO MON, Warszawa 2005, s. 11.

10 J. Prońko, *Zarządzanie ryzykiem w obszarze bezpieczeństwa powszechnego*, WSA, Bielsko-Biała 2010, s. 23.

11 *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 162.

12 W. Fehler, *Zagrożenie – kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa* [w:] K. Jałoszyńska, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa,* WSA, Bielsko-Biała, 2007, s. 38–39.

Każdy człowiek narażony jest na szereg incydentów znacząco wpływających na jego sprawne funkcjonowanie w środowisku. W opinii autorek, w celu budowania bezpieczeństwa, należy w pierwszej kolejności zapewnić odpowiednie przygotowanie ludności. Owo przygotowanie poza prewencyjnym charakterem działań, podejmowanych wewnątrz organów administracji publicznej, powinno posiadać walor edukacyjny, oddziałujący na całe społeczeństwo. Wiedza jednostek na temat zagrożeń oraz sposobów radzenia sobie z nimi, może mieć realne przełożenie na bezpieczeństwo powszechne, którym jest zarówno „(…) stan zapewniający ochronę życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed skutkami klęsk żywiołowych i katastrof technicznych”[13] oraz jakichkolwiek innych sytuacji wpływających w sposób negatywny na ludzi.

3. Edukacja na rzecz bezpieczeństwa

Z jednej strony człowiek nie boi się rzeczy, o których istnieniu nie wie, jednak z drugiej, w momencie kiedy wiedza na temat zagrożenia i radzenia sobie z nim jest odpowiednia, wzrasta pewność danej jednostki, że jest w stanie poradzić sobie na wypadek wystąpienia określonego niebezpieczeństwa. Należy podejmować wszelkie próby, których celem jest wyposażenie społeczeństwa w odpowiednią wiedzę i umiejętności, po to, by w trudnych chwilach ludzie potrafili pomóc sobie nawzajem. „Edukacja dla bezpieczeństwa stanowi dziś podwaliny do profesjonalnego zachowania się człowieka w sytuacjach kryzysowych”[14], a przez „sytuację kryzysową”, należy „rozumieć sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków”[15].

Edukacja dla bezpieczeństwa stanowi jeden z elementów systemu edukacji w Polsce, „(…) i służy kształtowaniu świadomości oraz zdolności przeciwstawianiu się wszelkiego rodzaju zagrożeniom (…)”[16]. Wykorzystanie systemowego podejścia do tematyki pozwala określać edukację dla bezpieczeństwa, jako system „(…) różnorodnych oddziaływań pedagogicznych podejmowanych przez różne instytucje, (…) doraźnie i ustawicznie wobec różnych grup społecznych. Głównym zadaniem tych (…) instytucji jest wyposażenie człowieka w takie kompetencje i kwalifikacje, które pozwolą mu skutecznie funkcjono-

---

13 J. Prońko, *Bezpieczeństwo powszechne i jego zagrożenia – zarys teorii problemu* [w:] B. Kogut (red.), *Współczesność oraz perspektywy krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*, tom 1, *Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, AS PSP, Kraków 2014, s. 11.

14 B. Kaczmarczyk, *Edukacja dla bezpieczeństwa i jej konteksty* [w:] B. Kogut (red.), *Współczesność oraz perspektywy krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*, tom 1, *Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, AS PSP, Kraków 2014, s. 36.

15 Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 209 z późn. zm.) art. 3.

16 B. Wiśniewski, *System bezpieczeństwa…*, s. 312.

wać w dynamicznej (…) rzeczywistości, a tym samym, będą przyczyną realnego wzrostu poczucia bezpieczeństwa jednostki, społeczeństw i zbiorowości[17].

Edukację dla bezpieczeństwa należy rozpatrywać wielowątkowo, ponieważ jest to długotrwały proces, zależny od wielu czynników[18]. Stanowi „(…) system dydaktyczno-wychowawczej działalności rodziny, szkoły, środków masowego przekazu, instytucji państwowych, organizacji społecznych i stowarzyszeń, służącej upowszechnianiu idei, wartości, wiedzy i umiejętności bezpośrednio istotnych dla zachowania bezpieczeństwa"[19].

Na mocy polskiego prawodawstwa, każdy obywatel (zdolny ze względu na wiek i stan zdrowia), podlega obowiązkowi obrony Rzeczypospolitej Polskiej[20]. W ramach powszechnego obowiązku obrony, obywatele Polski są zobowiązani m.in. do pełnienia służby wojskowej i służby w obronie cywilnej oraz odbywania edukacji dla bezpieczeństwa i ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji[21]. Istotne jest zwrócenie uwagi na nieco inny, szerszy obszar zainteresowań edukacji dla bezpieczeństwa, w stosunku do tego wynikającego z ustawy o powszechnym obowiązku obrony.

Przedmiot szkolny – edukacja dla bezpieczeństwa – jako następca przysposobienia obronnego, jest ściśle związana z budowaniem poczucia bezpieczeństwa indywidualnego, poprzez naukę prawidłowego postępowania w różnych sytuacjach. Charakteryzuje ją interdyscyplinarne ujęcie tematyki, według której bezpieczeństwo jest „(…) rozumiane jako: pewna kategoria filozoficzna, wartość kulturowa i cywilizacyjna oraz inżynieria profilaktyki przed zagrożeniami i eliminowanie ich skutków"[22]. Nie jest to tylko bezpieczeństwo militarne czy kwestie związane z porządkiem publicznym, „współcześnie (…) chodzi przede wszystkim o kształtowanie zdolności państw i społeczeństw do radzenia sobie także z wieloma innymi zagrożeniami, wywierającymi wpływ na poziom (…) bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego[23].

Edukacja prowadzona w murach polskich szkół stanowi solidny fundament dla szeroko pojmowanej prewencji społecznej, której powinni podlegać nie tylko uczniowie, ale również osoby dorosłe, które obowiązek szkolny mają już za sobą.

---

17 P. Gawroński, *Edukacja dla bezpieczeństwa – analiza jej zakresu przedmiotowego* [w:] A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), *Podstawowe problemy bezpieczeństwa i edukacji dla bezpieczeństwa*, tom 2, MODN, Ełk 2013, s. 95.

18 M. Wiechetek, *Teoria długofalowości edukacji dzieci z zakresu bezpieczeństwa między innymi na przykładzie „Bezpiecznego domu"* [w:] M. Gikiewicz, M. Tryboń, A. Prędecka, A. Bralewski (red.), *Interdyscyplinarność Bezpieczeństwa teoria-praktyka-edukacja,* SGSP, Warszawa 2017, s. 127.

19 J. Prońko, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, *Kryzys i zarządzanie,* WSA, Bielsko-Biała 2006, s. 164.

20 Ustawa z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1430 z późn. zm.) art. 4.

21 Tamże.

22 P. Gawroński, *Edukacja dla bezpieczeństwa…,* s. 95.

23 A. Pieczywok, *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności,* AON, Warszawa 2012, s. 64; S. Zalewski, *Polityka bezpieczeństwa państwa a edukacja obronna,* DSW MON, Warszawa 2001, s. 41.

4. Prewencja jako element systemu zarządzania kryzysowego

Zarządzanie kryzysowe zostało zdefiniowane w ustawie jako „działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej”[24]. Z niniejszej definicji wynikają cztery fazy zarządzania kryzysowego:

- faza zapobiegania,
- faza przygotowania,
- faza reagowania,
- faza odbudowy.

Czynności prewencyjne wchodzą w skład działań podejmowanych w pierwszej fazie zarządzania kryzysowego. Dotyczą zarówno organów administracji, jak również ich oddziaływania na wszystkich obywateli Polski. Prewencja, czyli „zapobieganie czemuś”[25], to różnego typu działania, które „(…) przede wszystkim polegają na uświadamianiu, jakie zachowania, albo ich brak jest źródłem określonych zagrożeń, co jest dozwolone, a co zabronione”[26]. „Prewencja i związane z nią działania zmierzające do minimalizacji ryzyka stanowią istotny aspekt zarządzania kryzysowego. Jest to etap działań niewymagający jeszcze funkcjonowania pod presją właściwą dla sytuacji zaistnienia zagrożenia”[27], w związku z czym może być przeprowadzony z dużą dokładnością, co w założeniach powinno wpłynąć na sprawniejsze wykonywanie zadań w pozostałych fazach cyklu zarządzania kryzysowego.

„Katalog działań w sferze prewencji jest szeroki i obejmuje przede wszystkim identyfikację zagrożeń, planowanie i prognozowanie działań, ale również przygotowanie scenariuszy zdarzeń, szkolenia, ćwiczenia, dyskusję i konsultacje społeczne, informację, edukację i przekonywanie obywateli”[28]. Wymienione działania są podejmowane przede wszystkim przez Policję i Państwową Straż Pożarną. Nie brakuje jednak inicjatyw podejmowanych przez ZHP, OSP, czy studenckie koła naukowe.

Z racji zakresu swoich obowiązków, funkcjonariusze Policji prowadzą głównie działania skierowane przeciwko przestępczości, poprzez propagowanie zasad tzw. bezpieczeństwa sytuacyjnego. Do podejmowanych przez siebie akcji prewencyjnych włączają

[24] Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 209 z późn. zm.) art. 2.

[25] https://sjp.pl/prewencja (dostęp: 14.07.2018).

[26] http://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/prawo/hasla/337659,prewencja.html (dostęp: 14.07.2018).

[27] M. Kisilowski, *Aspekty prewencji i bezpieczeństwa w publicznym zarządzaniu kryzysowym i logistyce społecznej* [w:] M. Ćwiklicki, M. Jabłoński, S. Mazur (red.), *Współczesne koncepcje zarządzania publicznego. Wyzwania modernizacyjne sektora publicznego*, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Kraków 2016, s. 85.

[28] Tamże, s. 86.

społeczności lokalne oraz media[29]. Opierając się na badaniach diagnozujących obszary zagrożeń, przeprowadzonych przez Komendę Główną Policji, wśród policjantów realizujących zadania z zakresu prewencji kryminalnej, udało się zdefiniować priorytetowe obszary „(…) dla kreatywnych, zorganizowanych międzyinstytucjonalnie perspektyw profilaktyki społecznej, rekomendowanych na płaszczyźnie krajowej"[30]. Należą do nich przede wszystkim, kwestie związane z narkotykami, dopalaczami i innymi środkami odurzającymi, bezpieczeństwo w ruchu drogowym oraz cyberzagrożenia[31].

Zadania Państwowej Straży Pożarnej mają przede wszystkim „(…) charakter kontrolno-rozpoznawczy na rzecz ochrony przeciwpożarowej, co polega na realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem"[32]. „Prewencja społeczna to dostarczenie wiedzy oraz informacji, zmiana postaw i wzrost świadomości społeczeństwa. Komenda Główna PSP realizuje te zadania poprzez inicjowanie, prowadzenie i koordynowanie, działań i programów dotyczących ochrony przeciwpożarowej, ratownictwa, obrony cywilnej i ochrony ludności"[33]. Jedną z ciekawszych form podejmowanych przez strażaków, jest zakładanie sal edukacyjnych, tzw. Ogników, które są elementami rządowego programu wspomagania w latach 2015–2018 organów prowadzących szkoły, w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+"[34]. Aktualnie w Polsce istnieje 58 miejsc tego typu[35].

Zaangażowanie organów państwowych i pozapaństwowych daje szerokie spectrum możliwości profilaktycznych. „Przygotowanie skutecznego mechanizmu ochrony ludności i ratownictwa w sytuacjach kryzysowych wymaga odpowiednich działań prewencyjnych. Osiągnięcie sukcesu jest możliwe jedynie w przypadku połączenia wysiłków wszystkich podmiotów uczestniczących w tych procesach. (…) Zarządzanie bezpieczeństwem jest procesem ciągłym. Musi obejmować również działania w fazie przed zaistnieniem sytuacji kryzysowej uwzględniając przy tym szerokie uwarunkowania społeczne i polityczne"[36], dlatego tak istotne jest włączenie społeczeństwa do zwalczania sytuacji związanych z utratą bezpieczeństwa. Jednakże ludność nie zajmująca się na co dzień zwalczaniem zagrożeń, będzie stanowiła rzetelne wsparcie tylko w momencie, kiedy bę-

29 http://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/prawo/hasla/337659,prewencja.html (dostęp: 14.07.2018).

30 A. Kuźnia, *Koncepcja działań policji w zakresie społecznej na lata 2015–2018*, Warszawa 2015.

31 Tamże.

32 http://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/prawo/hasla/337659,prewencja.html (dostęp: 14.07.2018).

33 http://www.straz.gov.pl/aktualnosci/Prewencja_Spoleczna (dostęp: 14.07.2018).

34 Tamże.

35 Tamże.

36 M. Kisilowski, *Aspekty prewencji i bezpieczeństwa…*, s. 91–91.

dzie posiadała odpowiednią wiedzę i umiejętności. Edukacja w tym zakresie powinna zostać zapewniona w ramach działań prewencyjnych.

Podsumowanie

„Jednym z podstawowych elementów modelu zarządzania kryzysowego jest edukacja"[37]. Edukacja w zakresie dotyczącym podejmowania skutecznych działań podczas sytuacji kryzysowych stanowi składową „(…) wszelkiej edukacji i służy kształtowaniu świadomości oraz zdolności przeciwstawiania się zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo w jakimkolwiek wymiarze"[38].

Na działania prewencyjne składa się wiele metod oddziaływania, wśród których ćwiczenia i szkolenia stanowią podstawowy element. Edukacja powszechna jest ściśle związana z funkcjonowaniem administracji publicznej, na której spoczywa obowiązek kreowania kierunków i trendów edukacyjnych. Nawet w kluczowych dokumentach państwowych, takich jak Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej (z 2014 r.), większą uwagę poświęca się na reagowanie, kosztem odpowiedniego przygotowania prewencyjnego. Jak zauważono „istotne jest także zwiększanie efektywności działania administracji publicznej w sprawach bezpieczeństwa poprzez ustawiczne podnoszenie kwalifikacji i zdolności do skutecznego reagowania na zagrożenia"[39].

Prewencja społeczna stanowi szansę na zbudowanie bezpiecznego otoczenia, które zna zasady prawidłowego postępowania w sytuacjach kryzysowych. Działania prewencyjne, przeprowadzane przez wykwalifikowaną kadrę, złożoną głównie z funkcjonariuszy policji czy straży pożarnej, mogą skutecznie niwelować rozprzestrzenianie się skutków sytuacji kryzysowych czy nawet całkowicie wyeliminować ich powstawanie. Reasumując, państwo nigdy nie powinno oszczędzać na działalności prewencyjnej. Wszystkie formy prewencji stanowią pozytywny dodatek (a może nawet znaczący fundament?), na drodze do budowania bezpiecznej Polski.

Bibliografia

Opracowania zwarte

1. Gawroński P., *Edukacja dla bezpieczeństwa – analiza jej zakresu przedmiotowego* [w:] A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), *Podstawowe problemy bezpieczeństwa i edukacji dla bezpieczeństwa*, tom 2, MODN, Ełk 2013.
2. Kaczmarczyk B., *Edukacja dla bezpieczeństwa i jej konteksty* [w:] B. Kogut (red.), *Współczesność oraz perspektywy krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*, tom 1, *Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, AS PSP, Kraków 2014.

---

[37] J. Prońko, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, *Kryzys i zarządzanie…*, s. 164.

[38] Tamże.

[39] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2014, s. 39.

3. Kisilowski M., *Aspekty prewencji i bezpieczeństwa w publicznym zarządzaniu kryzysowym i logistyce społecznej* [w:] M. Ćwiklicki, M. Jabłoński, S. Mazur (red.), *Współczesne koncepcje zarządzania publicznego. Wyzwania modernizacyjne sektora publicznego*, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Kraków 2016.
4. Pieczywok A., *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności,* AON, Warszawa 2012.
5. Prońko J., *Bezpieczeństwo powszechne i jego zagrożenia – zarys teorii problem* [w:] B. Kogut (red.), *Współczesność oraz perspektywy krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*, tom 1, *Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, AS PSP, Kraków 2014.
6. Prońko J., *Reguły współpracy w systemie bezpieczeństwa powszechnego* [w:] B. Kogut (red.), *Współczesność oraz perspektywy krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*, tom 1, *Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, AS PSP, Kraków 2014.
7. Prońko J., Wiśniewski B., Wojtuszek T., *Kryzys i zarządzanie,* WSA, Bielsko-Biała 2006.
8. Prońko J., *Zarządzanie ryzykiem w obszarze bezpieczeństwa powszechnego*, WSA, Bielsko-Biała 2010.
9. Sienkiewicz-Małyjurek K., *Skuteczne zarządzanie kryzysowe*, Difin, Warszawa 2015.
10. Skiepko M., *Nadużywanie środków aktywnych jako problem społeczny XXI wieku wśród dzieci i młodzieży. Edukacja przeciw uzależnieniom jako element działań profilaktycznych edukacji dla bezpieczeństwa we współczesnej szkole* [w:] A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), *Podstawowe problemy bezpieczeństwa i edukacji dla bezpieczeństwa*, tom 2, MODN, Ełk 2013.
11. Skrabacz A., *Bezpieczeństwo, obrona narodowa i obronność* [w:] K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, WSA, Bielsko-Biała 2007.
12. Wiechetek M., *Teoria długofalowości edukacji dzieci z zakresu bezpieczeństwa między innymi na przykładzie „Bezpiecznego domu”* [w:] M. Gikiewicz, M. Tryboń, A. Prędecka, A. Bralewski (red.), *Interdyscyplinarność Bezpieczeństwa teoria-praktyka-edukacja,* SGSP, Warszawa 2017.
13. Wiśniewski B., *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej,* WSA, Bielsko-Biała 2007.
14. Wiśniewski B., *System bezpieczeństwa państwa – Konteksty teoretyczne i praktyczne*, WSPol, Szczytno 2013.
5. Zalewski S., *Polityka bezpieczeństwa państwa a edukacja obronna,* DSW MON, Warszawa 2001.

Słowniki i encyklopedie

1. Haduch T. i in. (red.), *Leksykon pojęć z zakresu wiedzy obywatelskiej dla żołnierzy*, DWiPO MON, Warszawa 2005.
2. Kukułka J. i in. (red.), *Leksykon pokoju,* PWN, Warszawa 1987.
3. Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, tom 1, Warszawa 1981.
4. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wydanie drugie, AON, Warszawa 2002.
5. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wydanie szóste, AON, Warszawa 2008.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 114 poz. 946).
2. Ustawa z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1430 z późn. zm.).
3. Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 209 z późn. zm.).

Źródła internetowe

1. https://sjp.pl
2. http://www.gazetaprawna.pl
3. http://www.straz.gov.pl

Inne

1. Kuźnia A., *Koncepcja działań Policji w zakresie profilaktyki społecznej na lata 2015–2018*, Warszawa 2015.